

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.007.018 у Національній академії внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1*

ВІДГУК

опонента, кандидата юридичних наук

**Топорецької Зоряни Миколаївни на дисертацію Шульги
Олександра Олександровича «Судово-мистецтвознавча експертиза
у кримінальному судочинстві України», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження Шульги О.О. зумовлена потребами практики досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконними діями щодо творів мистецтва, які мають не лише матеріальну цінність, але й велике нематеріальне значення (духовну цінність, культурну, історичну чи наукову цінність тощо) для суспільства і держави.

На сьогодні, як в правоохоронних, так і в судових органах існує гостра потреба у використанні спеціальних знань в галузі мистецтва, а результати судово-мистецтвознавчої експертизи є важливим джерелом доказів, що використовується під розслідування ряду кримінальних проваджень щодо контрабанди культурних цінностей, у випадках втрати, викрадення, знищення, пошкодження пам'яток мистецтва та архітектури, творів живопису; шахрайства з предметами, що мають культурну цінність тощо. В Україні існує серйозна проблема з проведенням нелегальних розкопок і діяльністю «чорних археологів», безконтрольністю обігу та продажу в тому числі з використанням мережі Інтернет речей, які мають історичну та культурну цінність для України. Серйозною проблемою сьогодні є також збереження культурних цінностей на тимчасово окупованій території України, а також їх неконтрольоване вивезення з території України через тимчасово окуповану територію.

Важливим питанням держави є повернення незаконно вивезених творів мистецтва та інших культурних цінностей. Зокрема, Україна досі не повернула «скіфське золото» з Королівства Нідерланди, яке на час анексії Криму

перебувало на експозиції в голландському музеї Алларда Пірсона (Амстердам) і зараз зберігається там.

За останні півтора століття, під час Першої і Другої світових воєн, унаслідок розвалу Австро-Угорської імперії, а потім і СРСР, тисячі об'єктів культури переміщувались по всьому світу. Щодо України, то з її музеїв і музейних фондів вивезені тисячі матеріальних культурних цінностей. Найбільше старожитностей досі перебувають у музейних колекціях та в архівах Польщі, Російській Федерації, Німеччині, Угорщині. При цьому, РФ, на відміну від інших країн, на сьогодні припинила будь-які переговори щодо їх повернення цінностей. Тому досі відвідувачів Третьяковської галереї у Москві на вході зустрічає унікальна мозаїка дванадцятого століття із зображенням святого Дмитра Солунського, одна з мозаїк Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря, мозаїки створили візантійські майстри для оздоблення храму на початку ХХ століття, а у 1938 році за рішенням радянського уряду їх вивезено на тимчасове зберігання, українська сторона має відповідні документи з печатками, згідно з якими Третьяковська галерея мала б повернути мозаїки Київського Михайлівського Собору через три місяці від початку експонування, але досі цього не зробила.

Результати мистецтвознавчої експертизи мають велике значення також і для міжнародного співробітництва України в рамках кримінальних проваджень під час переговорів про повернення в Україну незаконно вивезених культурних цінностей.

З огляду на ці обставини розробка наукових положень та рекомендацій щодо методологічних основ судово-мистецтвознавчої експертизи, удосконалення теоретичних положень та рекомендацій щодо використання можливостей та засобів мистецтвознавчого експертного дослідження в кримінальному провадженні, сприяння підвищенню ефективності використання висновків мистецтвознавчих експертиз в процесі доказування на стадії досудового розслідування та судового розгляду є актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і

рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані Шульгою О.О. є науково обґрунтованими, їх достовірність та переконливість підтверджується використанням широкого кола вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з криміналістики, кримінального процесуального права. При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані здобувачем переважно критично – з глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про зрілість дослідника та його високу загально-наукову культуру.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується також репрезентативною та вагомою емпіричною базою дослідження у вигляді результатів аналізу офіційних статистичних даних про результати діяльності Експертної служби МВС України за період 2014-2019 рр.; зведеними даними анкетувань 256 слідчих Національної поліції України, а також власним практичним досвідом роботи в Київському обласному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі Міністерства внутрішніх справ України.

Оцінка змісту дисертації. Структура роботи забезпечує логічну послідовність викладення матеріалу та засвідчує системний характер наукового дослідження. Науково обґрунтованою є архітектоніка дисертаційної роботи, яка дозволила автору, в основному, повно та всебічно розкрити предмет дослідження. Структура дисертації логічно витікає з поставлених завдань, об'єкта та предмета дослідження й охоплює як теоретичний, так і практичний аспект досліджуваної проблематики.

Об'єкт дослідження визначений як діяльність органів досудового розслідування, суду та судово-експертна діяльність в галузі судово-мистецтвознавчої експертизи та пов'язані з ними суспільно-правові відносини, які виникають у зв'язку із призначенням й проведенням судово-мистецтвознавчих експертиз у кримінальному провадженні. Предметом дослідження є судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України.

Вказані об'єкт і предмет дослідження окреслюють проблемні питання судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України.

Перелік обраних для дослідження питань, змістовне описання викладеного матеріалу, застосовані методи дослідження та зроблені дисертантом висновки в цілому дають можливість встановити сутність та значення вивчених проблем та вказують на завершеність наукового дослідження та його зв'язок із відповідними програмами та планами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р), Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 р.).

Дисертаційна робота відповідає переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 07 вересня 2011 р. № 942, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16 березня 2015 р. № 275), Дослідження проведено згідно з науково-дослідною темою Академії адвокатури «Наукове супроводження реформування системи кримінальної юстиції в Україні» (реєстраційний номер 0113U008190). Тему дисертації затверджено Вченою радою Академії адвокатури (протокол № 8 від 2017 року).

Автором досить вдало сформульовану мету дослідження, яка полягає у вирішенні наукового завдання щодо визначення сутності й значення судово-мистецтвознавчої експертизи в системі засобів процесуальної діяльності органів досудового розслідування й суду, а також чітко означено поставлені відповідно до мети завдання наукового дослідження.

Використані дисертантом різноманітні методи дослідження дали

можливість сформулювати наукові положення, висновки та рекомендації, що характеризуються новизною, а пропозиції по підвищенню ефективності використання висновків мистецтвознавчих експертиз в процесі доказування в кримінальному судочинстві вказують на прикладний характер роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є першим у вітчизняній науці монографічним дослідженням судово-мистецтвознавчої експертизи в кримінальному судочинстві України. У результаті дослідження сформульовано й обґрунтовано низку нових, концептуально важливих для теорії судової експертизи, криміналістики, кримінального процесу та практики досудового розслідування понять, положень і висновків, які розширюють уявлення про сутність судово-мистецтвознавчої експертизи, її місце у класифікаційній системі судових експертиз.

В роботі сформульовано важливі для теорії та практики поняття, положення, висновки та рекомендації, до найбільш важливих із яких можна віднести: вперше обґрунтовано необхідність дослідження історичного процесу виникнення і становлення судово-мистецтвознавчої експертизи в системі засобів кримінального процесуального доказування й доведено, що розвиток судово-мистецтвознавчої експертизи пов'язаний, по-перше, з розвитком науки мистецтвознавства, формування якої в сучасному вигляді можна віднести до другої половини XIX століття, по-друге, з розвитком науки криміналістики й судової експертології, і по-третє, з переглядом ставлення суспільства до творів мистецтва, які відбувалися в другій половині XX століття, коли цінними стали не лише дорогоцінні метали, каміння та інші матеріали, з яких вони виготовлені, але і їх власна історична, художня та культурна цінність, по-четверте, потребами судової практики досліджувати художні твори.

Автором удосконалено ряд наукових положень, які у значній мірі удосконалюють положення щодо можливості застосування спеціальних знань в галузі мистецтвознавства у кримінальному провадженні, зокрема, розуміння судово-мистецтвознавчих експертиз як класу судових експертиз, його поділу на

два основних роди та на окремі види. Дисертантом удосконалено положення щодо визначення головних завдань мистецтвознавчої експертизи, а саме: проведення атрибуції твору; визначення художнього рівня, історичного значення, культурної цінності та стану твору; встановлення автентичності об'єкта; визначення якісних змін, що відбувалися з об'єктом у процесі його використання: встановлення факту реставраційних втручань, довільних вилучень (втрат), доповнень, інших переробок, яких зазнав об'єкт; визначення вартості твору; визначення факту відповідності продукції вимогам законодавства про захист суспільної моралі; встановлення критеріїв класифікації судово-мистецтвознавчої експертизи за галузями спеціальних знань та інше.

У дисертаційному дослідженні дістали подальшого розвитку важливі наукові положення щодо розкриття специфічності діяльності експерта мистецтвознавця, пов'язаної з її аксіологічним характером; розуміння того, що до числа об'єктів мистецтвознавчої експертизи належать предмети антикваріату та твори мистецтва; розуміння предмету мистецтвознавчої експертизи як фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження і пов'язані з встановленням культурної, історико-культурної цінності та матеріальної вартості мистецького твору, відповідності його змісту та ідейного спрямування встановленим нормам суспільної моралі; визначення, що ідентифікаційні мистецтвознавчі дослідження спрямовані на встановлення автора твору, його ідентифікації; діагностичні питання дають відповідь про культурну, художню та історичну цінність твору, його вік та матеріальну вартість, а також встановлюють місце та час створення наданого на дослідження об'єкта, а також матеріали, засоби, методи й прийоми, які були використані при його створенні; класифікаційні пов'язані з віднесенням твору чи виробу до конкретного класу.

Перший розділ «Теоретичні основи судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України» складається з трьох підрозділів. Автором проаналізовано стан наукових досліджень, генезис розвитку та методологічні основи дослідження судово-мистецтвознавчої

експертизи у кримінальному судочинстві України.

Заслуговує на увагу здійснений автором в підрозділі 1.1 комплексний аналіз у наукових досліджень судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві. У цьому підрозділі автор робить висновок, що комплексний підхід до вивчення поняття, сутності та значення судово-мистецтвознавчої експертизи в кримінальному судочинстві у науці судової експертизи та криміналістики не отримав різнопланового наукового дослідження.

Автор пропонує всі наукові роботи поділити на групи за формою викладу матеріалу та змістом порушених проблем джерела за тематикою дослідження на: теоретико-правові джерела, в яких підіймаються проблеми розслідування злочинів, пов'язаних з мистецтвом; роботи науковців, у яких порушуються питання використання спеціальних знань у дослідженні витворів мистецтва; джерела, в яких досліджується і висвітлюється порядок призначення та проведення судово-мистецтвознавчої експертизи.

При цьому автор звертає увагу, що залишаються практично не висвітленими в літературі питання криміналістичної складової судово-мистецтвознавчих експертиз, проблем призначення й проведення комплексних експертиз. Автор висловлює думку, що об'єкти експертизи з точки зору криміналістичної теорії слідоутворення є результатом відображення творчого мислення людини, тобто об'єкти мистецтвознавства як об'єкти дослідження являють собою дворівневу систему: безпосередньо матеріальний носій і те втілення людської думки, котре в ньому виражене (с.34).

У підрозділі 1.2 автор досліджує генезис розвитку судово-мистецтвознавчої експертизи в Україні. У підрозділі 1.3. методологічні основи дослідження судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України автор робить висновок, що судово-мистецтвознавча експертиза у системі судових експертиз є новим класом судових експертиз, який тільки почав формуватися. Мистецтвознавчу експертизу автор пропонує розділяти на два основних роди, визначаючи, що предметом судово-мистецтвознавчої експертизи

є сукупність фактичних даних (обставин провадження), відомостей про об'єкт, який наданий на мистецтвознавчу експертизу, включаючи обставини створення цього об'єкта (час, місце, використані матеріали, умови створення), а також його художню, історичну, культурну, наукову цінність, матеріальну вартість, а також його зміст та смислове навантаження тощо.

Автором встановлено, що об'єкти мистецтвознавчої експертизи мають загальні ознаки, риси й характеристики, які дозволяють відокремити їх від об'єктів інших видів експертних досліджень. По-перше, що об'єкт судової мистецтвознавчої експертизи – це завжди продукт конкретної творчої людської діяльності, це завжди матеріальне єство, яке виготовлене чи перероблене людиною відповідно до визначеного творчого задуму. По-друге, об'єкт судової мистецтвознавчої експертизи – це такий предмет матеріального світу, який створюється автором з метою впливу на особистісне сприйняття іншим суб'єктом. Очевидно, що мистецький предмет створюється автором з метою, щоб бути сприйнятим суспільством і впливати таким чином на свідомість кожної окремої людини. По-третє, передбачається, що об'єкти судової мистецтвознавчої експертизи повинні бути витвором мистецтва або, принаймні, мати певну художню, наукову, культурну чи історичну цінність (як, наприклад, ордени та медалі або марки, які не є штучними виробами й навряд чи належать до творів мистецтва, але певною художньою, культурною чи історичною цінністю все ж таки володіють) (с. 65).

Предметом судово-мистецтвознавчої експертизи автор визначає сукупність фактичних даних (обставин провадження), відомостей про об'єкт, який наданий на мистецтвознавчу експертизу, включаючи обставини створення цього об'єкта (час, місце, використані матеріали, умови створення), а також його художню, історичну, культурну, наукову цінність, матеріальну вартість, а також його зміст та смислове навантаження тощо (с.78). Заслуговують також особливої уваги здійснена автором класифікація методів дослідження художніх творів на десять основних груп.

Головними завданнями мистецтвознавчої експертизи автор виділяє: - проведення атрибуції твору (встановлення автора твору, періоду створення роботи, її належність до певної школи тощо); - визначення художнього рівня, історичного значення, культурної цінності та стану твору; - встановлення автентичності об'єкта; визначення якісних змін, що відбувалися з об'єктом у процесі його використання: встановлення факту реставраційних втручань, довільних вилучень (втрат), доповнень, інших переробок, яких зазнав об'єкт; - визначення вартості твору; - визначення факту відповідності продукції вимогам законодавства про захист суспільної моралі.

У другому розділі «Правові основи та організація проведення судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України» в межах двох підрозділів автором розкрито особливості правових основ призначення й проведення судово-мистецтвознавчої експертизи, а також організація проведення судово-мистецтвознавчих експертиз в державних експертних установах і окремими судовими експертами.

У підрозділі 2.1 правові основи призначення й проведення судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України дисертантом детально досліджено як загальні правові підстави призначення та проведення судово-мистецтвознавчих експертиз, якими є норми права, так і конкретні правові підстави в конкретному кримінальному судочинстві, визначаючи, що ним є процесуальне рішення, оформлене в процесуальному порядку.

У підрозділі 2.2 організація проведення судово-мистецтвознавчих експертиз в державних експертних установах і окремими судовими експертами автор наводить на аналізує статистичні дані, вказуючи, що в підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: у 2014 році виконано – 245923 судових експертиз, із них 1286 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,52% від загальної кількості проведених експертами; у 2015 році виконано – 238217 судових експертиз, із них 1036 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,43% від загальної кількості проведених експертами; у 2016 році

виконано – 249360 судових експертиз, із них 668 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,27% від загальної кількості проведених експертами; у 2017 році виконано – 259967 судових експертиз, із них 508 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,20% від загальної кількості проведених експертами; у 2018 році виконано – 205319 судових експертиз, із них 516 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,25% від загальної кількості проведених експертами; у 2019 році виконано – 278652 судових експертиз, із них 590 – судово-мистецтвознавчих, що становить – 0,21% від загальної кількості проведених експертами.

На підставі узагальнення експертної практики дисертантом наголошено на гострій потребі в розробці загальних й окремих методик проведення судово-мистецтвознавчої експертизи, що дозволило б значно підвищити ефективність її використання в кримінальному судочинстві. Такі методики повинні ґрунтуватися на окремій теорії судової експертизи – теорії судово-мистецтвознавчої експертизи, яка на сьогодні перебуває в стадії формування.

Третій розділ дисертації «Використання можливостей судово-мистецтвознавчої експертизи у кримінальному судочинстві України» складається з двох підрозділів, в яких автор звертає увагу на практичних проблемах використання результатів судово-мистецтвознавчих експертиз в кримінальному судочинстві.

У підрозділі 3.1. автор наводить класифікацію судово-мистецтвознавчих експертиз за різними критеріями та їх значення для кримінального судочинства, автор чітко розмежує роль та значення комісійних і комплексних судово-мистецтвознавчих експертиз, вказуючи на їх різні предмети, завдання і відповідно питання, які можуть бути ними вирішені.

Автор звертає особливу увагу на пріоритетні новітні напрями судово-експертних мистецтвознавчих досліджень, які повинні будуватись за такими методами і методиками: 1) методи, які використовуються, для проведення експертизи творів декоративно-промислового мистецтва: фарфор, кераміка, скло; 2) методи, які використовуються для проведення експертизи творів декоративно-промислового мистецтва: тканина, шкіра, кістка; 3) методи, які

використовуються для проведення експертизи предметів та атрибутів: філателія; 4) методи, які використовуються для проведення експертизи образотворчого мистецтва: іконопис; 5) методи, які використовуються для проведення експертизи предметів та атрибутів: культова атрибутика; 6) методи, які використовуються для проведення експертизи творів образотворчого мистецтва: графіка; 7) методи, які використовуються для проведення експертизи музичних інструментів; 8) методи, які використовуються для проведення експертизи творів образотворчого мистецтва: живопис; 9) методи, які використовуються для проведення експертизи творів образотворчого мистецтва: скульптура; 10) методи, які використовуються для проведення експертизи предметів та атрибутів: документи; 11) методи, які використовуються для проведення експертизи творів декоративно-прикладного мистецтва: ювелірні вироби; 12) методи, які використовуються для проведення експертизи творів декоративно-прикладного мистецтва: дорогоцінне каміння; 13) методи, які використовуються для проведення експертизи творів декоративно-прикладного мистецтва: дерево, метал, 14) методики, які використовуються для проведення експертизи технологічної експертизи творів мистецтва; 15) методики, які використовуються для проведення експертизи товарознавчої експертизи ювелірних виробів; 16) методики, які використовуються для проведення експертизи антикварної зброї; 17) методики, які використовуються для проведення експертизи коштовностей; 18) методики, які використовуються для проведення експертизи технологічної експертизи археологічних знахідок (с.169-170). При цьому автор робить висновок, що подальша наукова розробка окреслених вище новітніх методів і методик мистецтвознавчих досліджень сприятиме фаховому, системному і всебічному підходу до дослідження об'єктів судової мистецтвознавчої експертизи, адже обґрунтованість висновків експерта та достовірність одержаних результатів залежать від надійності використаних методів та методик.

Заслужують особливої уваги виокремлені автором загальні методичні положення комплексних експертиз, а саме: комплексної почеркознавчої та

мистецтвознавчої експертизи; комплексної технічної експертизи документів та мистецтвознавчої експертизи; комплексної експертизи зброї (балістичної експертизи, експертизи холодної зброї тощо) та мистецтвознавчої експертизи; комплексної трасологічної та мистецтвознавчої експертизи; комплексної портретної та мистецтвознавчої експертизи; комплексної комп'ютерно-технічної та мистецтвознавчої експертизи; комплексної психолого-мистецтвознавчої експертизи; комплексної експертизи матеріалів, речовин та виробів та мистецтвознавчої експертизи; комплексної гемологічної та мистецтвознавчої експертизи та інших.

У підрозділі 3.2 особливості проведення діагностичних й ідентифікаційних судово-мистецтвознавчих експертиз дисертантом зроблено висновок про те, що діагностичні експертизи слід поділити на прості та складні. Прості діагностичні експертизи спрямовані на діагностування властивостей і станів безпосередньо предметів мистецтва. Складні діагностичні судово-мистецтвознавчі експертизи при збереженні мистецтвознавчого характеру дослідження мають криміналістичну спрямованість.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 15 наукових публікаціях, з яких 7 є статтями, що опубліковані у фахових виданнях, з них 1 – в зарубіжному науковому виданні та 8 тезами виступів на наукових й науково-практичних, зокрема, всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Практична значимість результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності – сформульовані та викладені в дисертації положення, узагальнення, висновки і рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення для науки криміналістики, кримінального процесу, теорії судової експертизи, а також подальших наукових досліджень і розроблення теоретичних засад використання слідчим, прокурором, судом судово-мистецтвознавчих експертиз; у практичній діяльності – для

удосконалення роботи органів досудового розслідування з призначення судово-мистецтвознавчих експертиз та використання висновків експертів-мистецтвознавців як джерел доказів й підвищення результативності проведення судовими експертами судово-мистецтвознавчих експертиз шляхом правильного визначення відповідних методів та методик дослідження, правильної організації їх проведення; у навчальному процесі – для підготовки відповідних розділів підручників та навчальних посібників з криміналістики, теорії судової експертизи, розроблення навчально-методичних матеріалів, проведення семінарських і практичних занять з відповідних тем.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації О.О. Шульги «Судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України» як самосійного наукового дослідження з актуальної і важливої для науки та практики проблеми.

Водночас, не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи в цілому, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Розкриваючи зміст об'єктів судово-мистецтвознавчої експертизи дисертант вживає поняття «матеріальний об'єкт», «твір мистецтва», «твір», «витвір», водночас вказуючи, що об'єкти дослідження являють собою дворівневу систему: безпосередньо матеріальний носій і те втілення людської думки, котре в ньому виражене, у зв'язку з чим потребує деталізації дисертантом поняття об'єкта судово-мистецтвознавчої експертизи;

2. На с. 18 дисертації автор зазначає, що емпіричним підґрунтям дисертаційного дослідження стали офіційні статистичні дані про результати діяльності Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України за період 2014-2019 рр. та зведені дані анкетування 256 слідчих Національної поліції України. На думку опонента, з метою здійснення порівняльного дослідження, було б доцільно опитати й інші категорії практичних працівників, зокрема атестованих судових експертів, які в межах компетенції проводять судово-

мистецтвознавчі експертизи.

3. Розкриваючи питання правових підстав призначення судових експертиз автор зупиняється на загальних правових підставах та процесуальних рішеннях учасників кримінального провадження як індивідуальних правових підставах для проведення судово-мистецтвознавчої експертизи. Водночас в умовах змагального кримінального процесу експерта може бути залучено стороною захисту на договірних умовах, у зв'язку з цим виникає проблема з наданням експерту доступу до об'єктів дослідження, які фактично є речовими доказами у кримінальному провадженні, тому, на думку опонента, вирішення питання про об'єкти дослідження мало б стати однією зі стадій прийняття процесуального рішення про залучення експерта.

4. Підрозділ 1.2 має назву генезис розвитку судово-мистецтвознавчої експертизи в Україні, водночас автор розкриває також історію розвитку судово-мистецтвознавчої експертизи на території інших держав, а також в історичні періоди, коли України як держави не існувало. Таке дослідження позитивно впливає на глибину дослідження генезису становлення цієї експертизи як окремого класу судових експертиз, проте, на думку опонента, саме в цьому підрозділі доцільно було приділити більше уваги історії розвитку судово-мистецтвознавчої експертизи на території (землях) сучасної держави Україна.

Проте зазначені опонентом зауваження і побажання мають переважно дискусійний характер, відображають власну наукову позицію й можуть слугувати підставою для наукової полеміки під час прилюдного захисту дисертації і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, написаною науковим стилем. У дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, переважно знайшли

відображення у публікаціях з теми дисертації і є науковим внеском дисертанта у розвиток науки криміналістики, кримінального процесу та судової експертизи.

Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені чітко, стисло та логічно, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Викладене вище дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація Шульги Олександра Олександровича «Судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України» яка подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є самостійно підготовленою завершеною науковою працею, в якій отримано нові обґрунтовані, достовірні результати.

Дисертація відповідає вимогам п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право за результатами прилюдного захисту.

Опонент:

доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук

З.М. Топорецька

ПІДПИСЬ ЗАСАДНИЧА
ВЧЕШОГО СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
19.10.2020р.

